

1904 jan. 17

Az Adeverul véleménye a „talpasi zendülésről”¹

Amikor enyhe szél kerekedik a tengeren, megmozdulnak a hullámok. Kis idő múlva fekete felhők tornyosulnak az égen, s a csendes szélből hatalmas vihar támad, amely nagy magasságba emeli a tenger tajtékzó hullámait, mely még nem is olyan rég csendes volt.

Jaj a szegény hajósnak, ha abban az időben kis csónakjával [a vizen] jár, hogy nagy halakat fogjon. A hullámok felemelik a könnyű csónakot, a halászt pedig a víz hullámaiba temeti, ahonnan nincs többé szabadulás. Jaj az utasoknak, [ha] csónakkal vagy hajóval ilyen időben más vidékre utaznak. Ha a tenger haragszik, mindnyájukat elnyeli. Kegyetlen a tenger, ha egyszer megharagszik.

Az ember sorsának a tengeren való változásáról írva, eszembe jut a nép. A nép is, miként a tenger, eltűr mindent, nem emeli fel szavát, de ha egyszer megdühödött, akkor a nép is kegyetlen, felkél és elsöpri mindazt, ami az útjában áll. Aki ismeri a népet, nagyon jól tudja ezt. És mégis vannak emberek, akik lábbal tapossák a nép javait és jogait. Ezzel felbőszítik a népet, amely egyszer megdühödik, és [akkor] nem kímél semmit.

A nép könnyen lázad, és olyankor nem lát a düttől.

Éppen most kapunk híreket az ország minden részéből, hogy a románság megelégette a nyomorúságot és a nélkülözést, és meg akarja változtatni sorsát. És mit tesz? Fellázad. Magyar lapokban olvassuk, hogy a románok az Arad megyei Talpas községben a múlt héten fellázadtak, és kidobták a jegyzőt falujukból. Hasonló hírek érkeznek hozzánk a Bánságból is, Szatmár megyéből és az ország más részeiből.

Ezek a hírek, bár egyrészt örömet okoznak, látva azt, hogy a nép látja végre, milyen igazságtalanságokat kell eltűrnie, és véget akar vetni ezeknek az állapotoknak, másrészt azonban nagy szomorúságot okoz nekünk a népek ez a megmozdulása.

Miért?

A kérdés nehéz, a felelet könnyű.

Mielőtt rámutatnánk, hogy miért vagyunk szomorúak — nézzük meg, milyen következményei vannak egy lázadásnak.

Vegyük például a talpasi esetet.

A Talpas községi jegyző sok igazságtalanságot követett el a néppel. Ahol csak lehetett, nyúzta a bőrét. De ez nem volt elég. A nép meg volt győződve, hogy a jegyző eltulajdonítja a község pénzét. Így ment ez évekig. A jegyző haladt az átkosság megkezdett útján, a ki nem elégitett nép pedig hallgatott, de csikorgatta fogát. A múlt évben vizsgálatot tartottak Talpas községben. Nem tudjuk, kitűdött-e a jegyző bűnei, vagy sem, de annyit tudunk, hogy a talpasi nép nem volt jelen a jegyzőnél tartott vizsgálaton, és így nem kapott *elégtételt*. Tehát már egy éve várja a talpasi nép napról napra azt az órát, hogy megszabaduljon [a] jegyzőtől, akit a falu átkaként tartott. Eddig arra vártak, hogy törvényes úton tegyék ki a jegyzőt, de mivel ez nem történt meg, a múlt héten maga Talpas népe szolgáltatott magának igazságot. És most mi következik? A nép elment a község házára. Kihozta onnan a jegyzőt és írnok cimboráját, és kikísérte a falu határáig. Egyebet nem tett a nép. És mégis mit látunk? Alig telik el néhány óra, s íme egy csomó kakastollas csendőr villogó szuronnal átmegy a falun. A következő napon katonák jönnek, két-három század megszállja a falut, mintha háború lenne. És elkezdenek járni a nép között. Ma elfogják az egyiket, holnap a másikat, és jaj annak, aki a törvény kezére kerül. Onnan nincs többé szabadulás. Isten tudja, mennyi ideig nyög a *börtönben* az a munkás, aki egyszer a törvény kezébe került.

¹ A közlemény eredeti címe és lelehelye: *In liníste!* — Csendben! *Adeverul*, 1904. jan. 17; 2. sz. — Vö. a *Népszava* von., közel egykorú cikkével (*A talpasi jegyző*. *Népszava*, 1904. jan. 14; 5. sz., 4. l.)

Így hát hiába tett igazságot a talpasi munkásnép. És hiába tesz igazságot országunk más falvainak népe! A nép önerején nyert igazság csak egy napig tart, hogy a következő napon annál nagyobb legyen az igazságtalanság.

A nép hiába lázad fel. A hatalom ellenségei kezében van, akik kegyetlenül megbüntetik a nép bármilyen mozgolódását. Mi a vérünket és a vagyonunkat adjuk oda a katonaságnak. De ha arról van szó, hogy a munkások ellenségeit védjük meg, akkor éppen a mi fiaink és testvéreink lönek le minket.

Most mindenki felteszi a kérdést, hogy hiabavaló-e a nép minden megmozdulása, hogy megváltsa magát a bajtól és a pusztulástól.

Ne vesítsétek el a reményt! Nagy az elnyomás és nehéz a mi kinünk, de megszabadítjuk magunkat.

Nem lázadással. Úgy nem. A szalma hamar gyullad, de rövid ideig ég. Ami gyorsan támad, hamar el is múlik. Így van ez a nép haragjával is. Ha a nép fellázad, felkél, s azt látja, hogy nem viszi semmire, mert a hatalom erősebb, másnap elhagyja magát, elveszti reményét.

A jelszó: ne siessünk!

Nagyon jól tudjuk, és érezzük, hogy nehéz a kín, és keserű az elnyomás, de miért rontsuk el dolgunkat.

Sem lázadással, sem felkeléssel nem segítünk magunkon, anélkül, hogy segítenénk magunkon a törvény útján.

De hogyan?

A törvények most a hatalom kezében vannak, amely úgy forgatja azokat, ahogy neki jólesik. Ezek a törvények a nép kezébe kell hogy kerüljenek.

De ez [csak] a szociáldemokrácia útján lehetséges!

Szervezkedjék a nép a szociáldemokrácia jegyében. Gyűljünk össze mindnyájan a szociáldemokrácia jegyében, és amikor mind együtt leszünk, a miénk lesz a hatalom is!

De menjen minden csendben. Senki se lázadjon fel! Ma még nem jött el az ideje. Még nem érett meg az alma, ne szedjük le. Ha már megérett — megrázzuk a fát, s az almák az ölünkbe hullanak. Várjunk csendben, és ne legyünk olyanok, mint a tajtékozó tenger!

I. S.²

D

1904 jan. 23

Gr. Tisza István miniszterelnök levele Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a román-lakta vármegyék főispánjaival folytatandó értekezletek tárgyában

ME 1904 — XIV — 152 (412)

(Gépelte fogalmazvány)

Magyar királyi miniszterelnök

Titkos

Budapesten, 1904. évi január hó 23-án

Tisztelt Barátom!

... A román nemzetiségi mozgalomra kiváló súlyt óhajtván helyezni¹ a románság lakta vármegyék főispánjait több csoportban bizalmas értekezletre hívom meg, mely megbeszéléseknek a /. alatt idezárt kérdőív fogja az alapját képezni. Amint a kérdőívből látni fogod, a tervbe vett érte-

² Feltehetően *Salusinszky Ignác* fővárosi szociáldemokrata funkcionárius.

¹ A fekete ceruzával kihúzott (közlésünkben kipontozott), gépelte szöveg a következő: „Bukaresti követ-ségünknek sűrűbben érkező jelentéseiből arról győződtem meg, hogy a román kultúrliga — úgy látszik — megint meg szándékozik mozdulni. Nehogy a „nemzeti kérdés”-nek ez újabb felvetése bennünket készületlenül találjon”. — Fogalmazta *Klebelsberg* (jan. 13), látta *Romy Béla* min. tanácsos (jan. 15), felülvizsgálta *Tarkovich József* államtitkár (jan. 16), kiadta gr. *Tisza István* miniszterelnök (jan. 23).